

У соби куће која више не постоји

У соби куће која више не постоји, у улици Димитрија Туцовића која се више нигде не може наћи и до које не води ниједна цеста, у макадамом пресвученом Даљу, селу у Источној Славонији, на Дунаву, родила се, пре безмало шест деценија, од оца Николе и матере Јосипе, моја мајка Весна.

Таман је младост повукла прве колутове безбрижног дима када се деси једноноћна љубавна грозница, заправо необични и страсни грч који је заробио њено и тело мога будућег оца. Након тога девет месеци чекања - радостан тренутак. И напokon, да што пре почнемо причу, зби се и ово: када се крвава људска историја почела безумнички понављати и када је у комшилуцима заискрила ватра мржње која се свакодневно претварала у све већу и све јачу ломачу, мајка ме доведе у Даљ, село у којем, без пријашње намере, засадих дрво детињства. Подједнако сам јој захвалан за оба живота која ми је даровала, први својом, други вољом других.

Када ми је ухо мало порасло - баш као и стрпљење - мајка ми је говорила да *овај* Даљ у којем сада живимо и није *онај прави* Даљ. Није то, причала је, оно село које је, деценијама пре, мирисало на свежу рибу, тек уловљену и донесену у Шрајберову рибарницу и бели, брашном посути хлеб из Шухове пекаре; нису то, настављала је немилосрдно, оне улице у којима се није назирао ниједан милиметар асфалта и бетона, сваки је сокак био прекривен фином, ситном прашином која се, често у пролеће, обавезно лети, када свако, ко је при здравој памети, хода бос, увлачи међу прсте на ногама и ту остаје данима, чак и седмицама, уколико ноге не претрпе зулум бунарске или дунавске воде; нема више, гранала је безобзирно своју причу, Стеве Сусака и његовог кера Пукета и кобиле Цуре, који су, ако је веровати силним причама, разумевали сваку Стевину реченицу, не само реч; нема ни учитељице Кајке која је, током усијаних месеци, сваки дан, препливала Дунав са кћерком Бебом, нема ни наречене Шрајберове рибарнице, ни кафане *Стара тројка*, шоровима одавно не поскакује грло Алије сладолеције...

Заиста - нисам познавао Стеву Сусака, али сам свако вече причао са Дунавом, питомијег разговора није било у десет суседних атара; никада се, мајка је и ту у праву, нисам засладио хлебом из Шухове пекаре, али сам се у пролеће немилице пентрао на туђе трешње, једне трпајући у очи, друге у уста, треће у џепове; учитељ Станко није препливавао Дунав, али нас је довео до финалне утакмице школског турнира у малом фудбалу; *Стара тројка* је постојала само у причама, приповестима које су се парале на

танке фете, као и време, и од којих су остајала само нејасна обличја, али је кафана *Код Тошка* била раздрагана садашњост, сасма опипљива и уопште ми не пада на памет да тврдим како је мој Даљ лепши и бољи од маминог, али мним да је то немогуће доказати госпођи Весни, рођеној Опшић, Дакић.

И упркос свему: биле су то лепе деведесете. Данас се о њима свашта прича: да је некакав црни Ђаво, који им је – ненадано или очекивано - засео на праг, сходно људским потребама проглашен за Бога; да су звери бежале од људи; да су се слова вешала о криве врбе, зато су све историје тога времена накарадно и писане; да деца нису знала шта је кликер, али су без замуцкивања знала шта све може да учини назубљени нож; да је домове Божије потребно рушити, јер у њима живи туђи, лажни Бог.

Упркос барутним чињеницама, трешње су тих година родиле као да су их анђели садили и никаква вербална артиљерија забринутих родитеља није могла да спречи Велимира, Душка, Давора, Дражена и мене да не кренемо пут туђих башта. Дунав је, говорили су старији, носио мирис рата на својим таласима, али све што смо ми осећали бејаше мирис уловљених штука и шарана. Небо је, подобно времену, било крвавоцрвено, али је за нас и даље било само бескрајно пространство, простор који је живео далеко, далеко од нас. И улице су биле само комад равномерно распоређеног бетона, залуд су намћорасте бабе викале да су туда прошли, ето, нема ни сат времена, баш пред легање живине, злокобни тенкови.

Сећам се, без грешака у памћењу, свога села кад год затворим очи: нижу се, једни за другима, аласи, младе маме, сеоски учитељ Станко са супругом Властом, свештеник Богдан, видим и чврстим канапом везане пецарошке штапове, кукурузе, јабуке, шљиве и бескрајне винограде, спрудове који се, изронивши из Дунава, сунчају на летњој припеци, мину, каткад, и прве љубави и најбољи пријатељи, пожутели лексикони и споменари, црвени дневници, пуни петица и тројки, похвала и покуда, негде, на крају сокака, извирују бака и деда, прате их, ужурбано, зулумом јула нагрижени косци, прашина која се за њима подиже заклања видик према Дунаву, али он је сигурно тамо. У око, у памћење, улази и црква која надмоћно господари над целим крајем. У дну школског игралишта видим себе, чекам да ме наставник прозове, да заиграм *лотте*, са Браниславом, Петром, Дарком и Бориславом, презимена сам им погубио успут, неке ситнице је сасвим лако затурити на страницама увек изнова и изнова прекрајане историје. Улице одзвањају разговорима, плету се, у крошњама *ораса* и врба, гнезда људских осмеха, песама и несвакидашњих догађаја, трепере струне Цигана који

музиком ткају времена непомућене среће, деру се, на сав глас, кирбаји и свечари, само понеке штуре или мржњом изговорене реченице подсећају на ратна збивања која пустоше свеукупни божији наум, свако његово дело.

И бербе миришу, видим нас како, натоварени препуним путуњама, брстимо, каквим маказама или до зла бога тупим ножевима, *чокоће*, са којег капље јутарња роса. Кајсије пуцају од здравља, брескве се топе у устима, шљиве саме спадају са грана, вишње јуре у слатко, крушке се савијају под теретом плодова, јабуке се шепуре, поносне на своје чудесне боје, трешње ме гађају с врха дрвета, бака креће у воћњак, у куповину. Дрвећу плаћа љубазним осмехом, кусура нема. Седим, док бака жури из куповине, и размишљам о Порићу, шуми која се простира пред мојим алавим погледом и о силним барама које чекају да их посети највећи риболовац свих времена – ја. Деда и унук су обавили све потребне припреме: глисте, беле, чекају у већој, оне зелене у мањој кантици; у најлонској кеси стоји шрот¹, у кутијици до ње црви, а у највећој кеси, која се налази окачена на врата гараже, не стоји ништа, али ће већ сутра бити пуна сендвича, сланине и лука, а ако деда буде милостив наћи ће се и литра, можда и две, сока, ако може од јабука.

Моје прво сећање на Даљ прича је других.

Две су ми године. На летовању смо. Проводимо запечене дане на Дунаву. Господин отац и мамин тетак Радомир Суботић - ваљда им је сунце одвећ ударило у главу - скраћују досадњикаво поподне необичном играријом: стојећи, до паса, у плавим водама мутнога Дунава, два-три метра удаљени један од другог, добацују се предметом који никако и никада није био намењен за такву врсту разоноде – мноме. Како нисам имао право гласа, а знао сам да се нећу ништа питати и да смем нешто да кажем, мирно сам пристао на њихову сумњиву играрију. Тата ме је бацао Суботићу, тетак ме враћао господину оцу, и то би, вероватно, трајало до *летни дан у подне*, да ме тетак Раде, у настојању да ме ухвати у лету за ноге, није, у једном тренутку, испустио. Љоснуо сам у воду. Одмах сам потонуо, као камен. Суботић је скочио за мном, у рођењу му се придружио и господин отац, али је потрага сваким часом бивала све залуднија. Три пута су Суботић и господин отац ронили, али ме нису нашли. Ко зна где сам био. (По пецарошким афинитетима које сам, годинама касније, открио, може бити да сам, на пешчаном дну, разговарао са каквим бркатим сомом и заказивао му састанак, десетак година после замало дављења, у сумрак.) Пошто је Суботић очигледно сумњао да

¹ самљевени кукуруз коришћен за тзв. „храњење“ риба

разговарам са рибама, заронио је и четврти пут, извукавши ме, након пет-шест секунди, из мутне воде, држећи у руци моју плаву косу. Плакао сам и вриштао као да ме неко коље. Препредени одрасли су одмах схватили моју кукњаву, па су почели да ме хвале и да на сва звона оглашавају како већ дуго нису видели да неко тако добро рони и да ћу, у будућности, сигурно, сумње у то нема, преронити Дунав, ако не по дужини, а оно сигурно по ширини, што је мени, који сам био наиван као човек, било довољно да развучем уста у *благи телећи*. (Од тада увек подозриво гледам Дунав и када се већ и усудим да у њега, гоњен врелином августовског сунца, уђем, никада не пливам далеко, пожељно је увек осетити пешчано дно под ногама.)

Могоа сам, наравно, питати деду какав је био његов Даљ и колико се разликовао од маминог, он би ми вероватно испричао какав је био Даљ његовог оца, чудно је шта прича све може да открије, приближи и опише, а ко зна шта би све открио да сам се упустио у разговор са даљским бабама које, својим годинама, подсећају на вековима старе корњаче са Галапагоса.

Витанова бара, Јама, Лиман, Ледине, Лазина кућа, Даљ Планина, Врбова улица, Ердутска, Стари Дунавац – све то, сада, док пишем, *излази* из мене и постаје сведочанство једне младости и једног времена и нико не зна шта ће све да ми се јави на крају, када завршим овај рукопис, када га затворим, и нико не може ни да претпостави колико много ствари је заборављено, које се никада неће вратити, јавити.

Комад мог живота се одронио оног дана када сам напустио тај лепо крај. Заувек је остао тамо, у тишини и галами мојих, сада већ запуштених, улица. Надам се да су га они који су га требали наћи и којима је био остављен износили, с времена на време, на обале Дунава, да гледа силне и многобројне ратне морнарице које секу речне таласе, на исти начин на који су пресекли и моје детињство, учинивши да тако, безвољно и преко ноћи, не упитавши ме шта мислим о злу званом рат, одрастем.